

EXPERIÈNCIES ESCOLARS DELS ANYS 30

Josep Lladonosa i Pujol

Després de 37 anys en que vaig intervenir (1947) en una Setmana Pedagògica organitzada pel S.E.M., on vaig presentar el treball *Maestros y escuelas Antiguas de Lérida*, no havia assistit fins avui a unes Jornades de la Història de l'Educació, tot i que he participat durant 30 anys en Congressos d'Història de la Corona d'Aragó, d'Història de la Medicina, i en particular en concursos i treballs sobre l'Antiga Universitat de Lleida.

Pel que toca a la Història Contemporània de l'Educació tinc un treball sobre l'origen de l'Escola Normal i la seva annexa de Lleida, que consta a la meua Història de la Diputació Provincial de Lleida, i la creació successiva d'Escoles Mixtes, unitàries dins la Catalunya de ponent. Vull referir-me ara, però a tres experiències escolars meves i per ordre cronològic dins l'escola unitària d'Almenar (curs 1932-1933), la Graduada de Cervera (1933-1934) i l'escola mixta dins el municipi d'Arrós i Vila (1925-1936).

I) L'Escola Unitària d'Almenar (1932-1933).

Era una Escola unitària i privada de nens de 6 a 11 anys, amb 44 alumnes inscrits. La vàrem apuntar a la Generalitat de Catalunya amb el títol de Col·legi Almanacenc. Fou la meua primera experiència d'ensenyant en català. Recordem que l'Estatut de 1932 era més avançat que l'actual. Però l'Ensenyament estava del tot controlat per l'Estat i es feia totalment en castellà.

L'Escola fou exclusivament costejada pels pares i sense cap subvenció del municipi, ni cap altra entitat local, regional, laica o religiosa. Simplement, els pares volien suplir l'excessiva matrícula de l'Escola Nacional. Amb tot, mantenia relació cultural i pedagògica amb la dita Generalitat. Gràcies als llibres i opuscles de l'ens autònom, celebràrem alguns actes escolars tan simpàtics com el Centenari de Goethe.

A més de l'horari escolar i utilitzat el cant com a diversió educativa férem excursions, amb recerca de ceràmica ibèrica al Tossal de Metxut, Comaetreta, Bassa Nova i camí d'Albelda. Ensenms, troballes romanes (ceràmica, moneda, etc.) al Sas i una visita a les ruïnes del monestir Santjoanista d'Alguaire. Comentaris sobre la Batalla d'Almenar (1710).

Per a la lectura, *La Terra Catalana* d'Editorial Dalmau de Girona, la *Història de Catalunya per a infants* de Ferran Soldevila. *En Patufet* i *Alicia al país de les Meravelles*. Així organitzàrem una Biblioteca infantil amb servei de préstec.

La Caligrafia, la Matemàtica i les Lliçons de Coses, no hi havia altre remei, seguien el

sistema tradicional. Les inquietuds no donaven per a tant. Calia aconseguir als pares que pagaven i volien per a fills una bona educació formal i que aprenguessin aviat de llegir, de comptes i fins a saber escriure una carta. La tècnica Freinet, no em convenia per als escolars del Segrià.

L'Escola Graduada de Cervera, Curs de 1933-1934.

S'inaugurà en iniciar-se el curs escolar de l'any anterior, gràcies a les gestions del Centre Republicà de Cervera. L'Escola era Estatal i graduada. Tots els mestres, amb el director, eren catalans. Tot i això l'ús de la llengua vernacular, almenys aquella anyada brillà per la seva absència. No hi estaven acostumats i l'ambient no era propici.

En aquell centre amb cinc graus i un director ja no tenia la llibertat d'acció que tenia la vila d'Almenar. En tenia, però, per a redactar el «Diari Escolar» al meu gust. Tenia nens de sis a set anys i els dividia en dues sessions. Tenia també llibertat, perquè no? de fer les explicacions en català. I ningú es posava amb mi en els procediments. Estàvem en una democràcia i els mestres col·laboràvem en la revista local «República».

La Inspectora de la Zona era una senyoreta que tampoc es posà amb mi. Vaig adonar-me que no li preocupava la dicció i les faltes d'ortografia. En dos anys només la vaig veure una vegada. La Generalitat, encara inspirava respecte.

Utilitzava molt els exercicis d'imaginació després de les lliçons, tot intentant d'introduir els nens en algun petit exercici de redacció. Contra l'opinió d'alguns companys de la comarca, als nens els plaïa molt la Història, això sí, explicada a guisa de contes.

Pensava en Decroly i els Centres d'interès, encara que no m'oblidava del *Juanito* de Parravincini amb un pare saberut infal·lible, també m'atreia amb els Centres d'Interès, i el sistema ideo-visual per a la lectura. Era un perill perquè el director escoltava molt els pares dels alumnes. Altrament Cervera tenia un Museu i un magnífic Arxiu d'alt interès històric que amb la Biblioteca, també a costes de la Generalitat m'anava molt bé. Igualment cal dir de les Escoles Nocturnes i les excursions per una comarca farcida de records i llegendes.

Tot Cervera era Història. Tot era vell, com les nostres aules davant la Universitat inaugurada el 1717. També em vaig adonar que els assistents a les nostres aules eren més proletaris que els que freqüentaven les classes dels P. Claretians, que gaudien de l'usdefruit del centre universitari esmentat. Això despertava envejes. Potser el que feia ballar més el cap als republicans del Centre Republicà. Tot i això, des del 1933 a les aules que restaven de l'extingida Acadèmia filipista s'hi havien muntat uns graus de Segon Ensenyament.

L'Escola Mixta de Vila (Vall d'Aran). Curs del 1935 al 1936.

A la Vall d'Aran ja era una altra cosa. Gairebé tot el curs el passàvem entre neu i jornades de sol i passatges: una altra llengua, una altra mentalitat, uns altres costums. Et senties fora de Catalunya, entre gent distinta, inesperada, però respectuosa i de tracte correcte.

Això no vol dir que tal hermetisme no impliqués passió política pel que s'esdevenia a la Catalunya estricta, sobretot passats els fets del 6 d'octubre de 1934, en què ells, en llur majoria, seguien a José Mª España que el 1914, quan Prat de la Riba començà a regir la Mancomunitat de Catalunya, era President de la Diputació de Lleida, a darrers de 1935 havia esdevingut pels aragonesos el *leader* d'Esquerra Republicana i que en triomfar aquest partit a les eleccions generals del 16 de febrer de 1936 esdevingué Conseller de la novament restaurada Generalitat.

Gairebé totes les Escoles del terçó de la Marquetosa eren mixtes, llevat de les de Viella i les Bordes. Com que tenia moltes hores de lleure, desafiant les boires i les borrasques vaig tornar pels 34 pobles de la Vall. Vaig visitar escoles i també la suggestiva riquesa artística de les seves esglésies d'arquitectura romànica, tot aprofitant que els llocs, viles i monuments es trobaven a poca distància els uns dels altres.

Eren els dies en que jo col·laborava a la revista «Esplai» de Barcelona amb articles on exposava els meus criteris sobre art i educació. Encara que per culpa de la guerra vaig perdre algun carnet de notes, les meves recerques permeteren anys a venir (1966) de redactar dos treballs sobre la Vall des de la llunyana Edat Mitjana fins a la invasió francesa de 1795.

A l'Escola del poble d'Arròs, situada a l'antic palau del seu senyor feudal, hi vaig admirar sorprès unes pintures dels anys de la «Il·lustració» setcentista i dins aquella aula dirigida pel mestre Manuel Navarro, el que em donà la possessió de l'Escola mixta de Vila, alguns cartells de les beceroles. I un antic Sil·labari, que vaig calcular que pertanyia a l'obra d'Otó Fonoll, o potser del seu company Domingo de Miguel, ambdós seguidors del Sistema de Joseph Lancaster, inspirador al segle XVIII d'aquells sil·labaris. El primer era urgellès, el segon un aranès de Vilac.

També a l'Escola d'Arròs un altre cartell assenyalava l'Horari Escolar, on després de distribuir el temps, apuntava una darrera clàusula ben manifesta: *Lista de Instructores*. Eren sens dubte, els monitors que ajudaven el mestre titular, alumnes aplicats que cooperaven amb ell. No vaig gosar a preguntar al Sr. Navarro si aquell horari era del tot vigent encara.

Gràcies a la matrícula molt reduïda, vuit o nou alumnes entre nens i nenes, podia practicar l'ensenyament individualitzat en el qual vaig reeixir satisfactòriament. L'Inspector era Josep Lloveras, que va presidir les oposicions-cursets de l'any 1933.

Llavors els mestres de la Vall d'Aran cobraven, a l'ingressar, mil pessetes anuals sobre les tres mil del Magisteri. El poble de Vila no guardava cap tresor artístic, només als altars barrocs de l'Església. Amb els alumnes no podíem fer altres excursions que les dels pobles de la Marquetosa, Arrós, Vilach, Mont, Montcorbau, Aubert, Vila, Vilamós, Arró, Begós, Benós, Arres de Dalt i Arres de Baix, les Bordes i la Bordeta. En tots amb una assistència escolar molt reduïda sobretot quan venia la primavera i els xicots més grans havien de marxar «a tindre cunde tes vaques.»